

ศิลปะกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ศิลปะ(Art) มีความหมายที่สำคัญยิ่งกับชีวิตของมนุษย์ได้มีผู้ให้คำจำกัดความเอาไว้หลายอย่าง แต่โดยสรุป ศิลปะคือผลงานที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์เพื่อประโยชน์และความงาม คำว่าประโยชน์เป็นคำที่กว้างและคำว่าศิลปะก็สามารถที่จะครอบคลุมคำ ๆ นี้ได้จริง ๆ เพราะว่าในชีวิตของมนุษย์เราเกี่ยวข้องกับศิลปะตลอดเวลาตั้งแต่ตื่นลืมตาขึ้นจนถึงวันที่ดวงตาทั้ง 2 ข้างต้องหลับสนิทความงดงามที่ปรากฏขึ้นได้ในโลกนี้ส่วนแล้วแต่มีที่มาจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ถึงแม้ว่าในยุคนี้จะไม่มีการมีคนจำนวนหมื่นแสนคนมารวมพลังกันสร้างสรรค์สิ่งมหัศจรรย์ให้ตื่นตาและเพิ่มศรัทธาได้อย่างในอดีตก็ตามแต่เราก็ยังมีสิ่งที่ยิ่งใหญ่ฝังลึกอยู่ในหัวใจของกลุ่มคนตามท้องถิ่นต่างๆ ในสังคมน้อยใหญ่อีกเป็นจำนวนมากในเรื่องของขนาดใหญ่โตมหึมาอาจจะไม่มีให้เห็นอีกหรืออาจจะมึก็ได้ แต่ในความประทับใจ (สุนทรีย์) น่าจะยังคงมีต่อไป

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Wisdom) เป็นความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษได้แก่จากคนรุ่นหนึ่งส่งมายังคนอีกรุ่นหนึ่งเป็นทอด ๆ กันมาเช่นคนรุ่นปู่สอนความรู้ในเรื่องอาชีพของตนให้กับลูก (รุ่นพ่อ) และพ่อสอนความรู้ให้กับลูก (รุ่นปัจจุบัน) ด้วยการสั่งสมความรู้ที่อาจจะมาจากความใกล้ชิด อยู่ในครอบครัวเดียวกันได้เห็นแบบอย่างและได้ร่วมปฏิบัติงานตามวิถีชีวิต จึงเป็นการสั่งสม(สะสม) หรือรวบรวมเอาเข้าไปในชีวิตของคน ๆ หนึ่งอย่างช้าๆ และอย่างต่อเนื่อง และที่น่าภาคภูมิใจกับคนไทยก็คือบ้านเรามีผู้ที่ทรงคุณค่าทางความรู้ในเรื่องต่าง ๆ เฉพาะทางอยู่เป็นจำนวนมาก รอคอยให้ลูก หลาน เหลน โหลนเข้ามาศึกษาหัวใจคนไทยคิดอย่างไร คงไม่อาจจะทลายใจได้เพียงแต่คิดเสียตายความมีเสน่ห์แห่งปัญญาที่หลายด้านสูญหายไปจากแผ่นดินของเรานานแล้วและกำลังมีอีกหลายอย่างที่จะทยอยจากเราไปเพราะไม่มีคนไปรับการสืบทอดและขาดการเหลียวแล

พ.ร.บ.การศึกษากำหนดคำว่าภูมิปัญญาไทยภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านเอาไว้ ในหมวด 4 มาตรา 27 ในวงเล็บ 3 ว่า การจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยจะต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรมกระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้ (3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม กีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

การเรียนรู้ (Learning) พฤติกรรมที่แสดงถึงการเรียนรู้ จะต้อง มี 3 ด้านแต่อาจจะเน้นไปในพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง หรือรวม ๆ ก็ได้ได้แก่

1. ความรู้ (Knowledge) คือการจัดประสบการณ์ที่ได้รับ นำมาใช้ในการแก้ปัญหาได้ความรู้เมื่อได้เรียนรู้ก็จะเกิดความคิด สะสมอยู่ในสมอง ในตัวเราซึ่งเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียนหรือความรู้เกิดขึ้นได้ทุกสถานการณ์

2. ทักษะ หรือกระบวนการ (Process) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากฝึก การปฏิบัติ เมื่อได้ฝึกทำสิ่งนั้นซ้ำ ๆ ก็จะเกิดความรู้ความชำนาญในการสร้างสรรค์มากขึ้นเป็นความสามารถติดตัวผู้นั้นไปตลอดในบางคนเมื่อได้ฝึกฝนทักษะอย่างกว้างขวางในสิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดเป็นความสามารถโดดเด่นขึ้นมาได้

3. เจตคติ (Attitude) ความรู้ในคุณค่า ค่านิยมที่ดี ความดีงามและความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นความรู้ที่ครอบคลุมภาพรวมของสังคมที่มองเห็นคุณค่าในอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

พฤติกรรมการเรียนรู้ 3 ด้าน คือ

- 1.ด้านพุทธิพิสัย(PSYCHOMOTORDOMAIN)
- 2.ด้านทักษะพิสัย(COGNITIVEDOMAIN)
- 3.ด้านจิตพิสัย(AFFECTIVEDOMAIN)

แต่มนุษย์อยู่ตัวคนเดียวไม่ได้ ในชีวิตจริงจะต้องพึ่งพาอาศัยกันกล่าวคือจะต้องอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมหรือมีการเชื่อมโยงกันเกี่ยวข้องกันดังนั้นการเรียนในปัจจุบันจึงต้องปรับเปลี่ยนไปเป็นการเรียนในภาพรวมๆ เรียกว่า ความรู้แบบบูรณาการ (องค์รวม) หรือความสมบูรณ์มากกว่าการที่จะเรียนเพียงกลุ่มสาระเดียวหรือวิชาเดียว

คำว่า บูรณาการ (Integrated)บางท่านมีความสามารถมากสามารถที่จะนำเอาสาระที่สอนไปคลุกเคล้าเข้ากับสาระอื่น ๆ ได้ถึง 8กลุ่มสาระแต่บางท่านอาจจะเชื่อมโยงด้วยตัวของตนเองเพียงคนเดียวด้วยสาระที่เกิดประโยชน์ต่อนักเรียนเพียง2 สาระก็พอแล้ว (ถ้าได้ทำจริง) หรือคุณครู 2ท่านนำสาระการเรียนรู้ที่สัมพันธ์ในต่างกลุ่มสาระมาเชื่อมโยงกัน เป็นการรวมความรู้ ตัวอย่างเช่น

- เรียนรู้อุปกรณ์การทดลองทางวิทยาศาสตร์ ด้วยเสียงเพลงฮีโร่หรือการแสดงพื้นบ้าน
- เรียนรู้กีฬาศิลปะป้องกันตัวด้วยการฝึกกระบี่กระบองผสมผสานกับการขับเสภาและเพลงแหล่
- เรียนรู้และปฏิบัติเรื่องสีลาที่งดงามด้วยการร้องเพลง วาดภาพและเต้นประกอบลีลาพร้อมกัน
- เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยผลงานศิลปะ (วาดภาพ ปั้นออกแบบ แต่งกลอน ร้องเพลง ดนตรี และการแสดงพื้นบ้าน ฯลฯ)

จะเห็นได้ว่าการนำเอาสาระที่มากกว่า1 สาระมาจัดการเรียนรู้ร่วมกันกับสาระอื่นในกลุ่มเดียวกันหรือต่างกลุ่มกันเป็นการลดภาระงานของนักเรียนและจะช่วยให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าของชีวิตว่าในความเป็นจริง การใช้ความรู้ไม่ได้ใช้แยกกันเป็นรายวิชาหรือใช้เพียงกลุ่มสาระใดสาระหนึ่ง หากแต่จะต้องนำมาผสมผสานกันเชื่อมโยงกันตามโอกาสหรือสถานการณ์ต่าง ๆ จึงจะเกิดความสมบูรณ์

จากความสำเร็จในสิ่งนี้ ทำให้ผมจัดทำหลักสูตรศิลปะ (เพิ่มเติม)ที่ตอบสนองการเรียนรู้แบบบูรณาการให้กับนักเรียนที่เลือกเรียนวิชาเพิ่มเติมได้เรียนรู้แบบองค์รวมแทนที่จะเรียนเรื่องการวาดภาพเพียงอย่างเดียวหรือเรียนรู้เรื่องของภูมิปัญญาเพียงอย่างเดียวในภาพของการเรียนรู้ วิชาเพิ่มเติมชั้น ม.1

รูปแบบในการจัดการเรียนรู้

1.ผู้เรียนได้เรียนรู้ เรื่องของภูมิปัญญาไทยมี 9-10 ด้านและสืบหาแหล่งที่อยู่ของภูมิปัญญาไทย (ในท้องถิ่น) ว่ามีอยู่ ณที่แห่งใดบ้าง

- 2.เลือกเรียนรู้ตามความสนใจ (สอบถาม ฝึกปฏิบัติฝึกชำนาญชำนาญหรือเป็นอาชีพมีรายได้)
- 3.วางแผนที่จะปฏิบัติงานตามแบบครุภูมิปัญญา (ปราชญ์ชาวบ้าน)ที่ตนสนใจในท้องถิ่น
- 4.ลงมือปฏิบัติงานภูมิปัญญานั้น ๆตามที่ได้วางแผนเอาไว้อย่างมีความสุข
- 5.นำผลงานที่ปฏิบัติแล้วไปเสนอ แสดง เล่า ทำให้เพื่อนดู 2-3 คน ประเมิน(จัดคุณภาพ)
- 6.นำเอาผลจากการประเมินมาพิจารณาปรับปรุง
- 7.สร้างสรรค์ผลงานศิลปะ เช่นวาดภาพ ปั้น ออกแบบ แต่งกลอน ร้องเพลง ดนตรีการแสดง ฯลฯ